

SUMARI

Capítol primer.....	11
Capítol segon.....	39
Capítol tercer.....	75
Capítol quart.....	111
Capítol cinquè.....	145
Capítol sisè.....	181
Capítol setè.....	217
Capítol vuitè.....	253
Capítol novè.....	287
Capítol desè.....	321
Agraïments.....	343

CAPÍTOL PRIMER

2018

EL SOL ESCAMPA UNA TÍMIDA GLOPADA de llum sobre els camps que envolten el cementiri. És el primer matí sense boira després d'un parell de dies força espessos i, per tant, la poca gent que volta pels carrers i pels camins de Vilanova del Tossal agraeix la claror.

Són les vuit, el termòmetre marca nou graus i l'encarregat, tot fregant-se les mans amb insistència, va per obrir la porta d'entrada del recinte funerari, com fa cada diumenge. Enfonsa la mà a la butxaca i n'escorcolla l'interior, buscant el joc de claus. Les atrapa i les treu mentre es frega els ulls somnolents amb l'altra mà. Badalla. El badall, però, li queda congelat i es converteix en una ganyota quan s'adona que la porta del cementiri és oberta i el pany ha estat forçat.

—Mecagondéu!

No té per costum de renegar, i encara menys d'escopir penjaments d'aquest calibre, però, per poc que deixa volar la imaginació, l'estat de la porta no li fa preveure res de bo. Més aviat li fa pronosticar un gavadal de problemes i de maldecaps. Algú ha destrossat el pany a cops de mall i ha doblegat la reixa fins que la porta ha cedit i s'ha obert. La casa més propera deu ser a dos o tres-cents metres i només hi viuen un parell de vells amb l'oïda poc fina. Per tant, és poc probable que ningú hagi sentit el terrabastall que la maniobra ha degut ocasionar. El funcionari, un home d'una seixantena d'anys que porta mitja vida encarregant-se dels enterraments, de les exhumacions, de tenir nets els passadissos flanquejats per rengleres interminables de nínxols i endreçat el recinte, capcineja i serra les dents. Ja no se'n recorda, de la son, i, malgrat la fresca matinal, ha començat a suar. Li han parlat de profanacions en cementiris d'altres pobles i sempre ha pensat que, si passava en el seu, bé... en realitat no ha previst mai quina seria la reacció si això passava aquí, perquè no s'ho ha volgut imaginar. Per a ell, que es passa el dia envoltat de sepulcres, xiprers, làpides i gerros amb flors artificials, que conviu amb les famílies adolorides —algunes, destrossades— per la pèrdua d'éssers propers i estimats, que s'escarrassa perquè tot sigui al seu lloc, deu ser com si acabés de trobar forçada la porta de casa i profanat, per tant, el seu espai més íntim.

És inevitable sospitar que, després d'una nit de dissabte, amb tot el jovent que surt de festa i volta

disbauxat amunt i avall, a dins pot ensopegar amb qualsevol animalada.

No gosa entrar. Dubta, durant uns segons, entre avisar l'alcalde o trucar directament a la policia. Es decideix, finalment, per la primera opció: es treu el telèfon mòbil de l'interior de la jaqueta i marca el número de la primera autoritat municipal.

—Palau? —demana a la veu que acaba d'arrosegat un "diguim" carregat de somnolència a l'altra banda, per comprovar que es tracta de l'interlocutor apropiat.

—Sí... —corroborat, l'altre.

—Soc jo... El Quimet de cal Florit...

—Què passa?

—Han reventat la porta del cementiri...

—La mare que els va parir! —La veu de l'alcalde, que sí que és renegaire de mena, ja no arrossega les paraules i dringa, en canvi, prou eixorivida.— Han entrat a dins?

—Suposo...

—Collons, Quimet! Que no ho has comprovat?

—No goso... potser hauríem d'avisar els Mossos, primer.

—Ara els truco, aviso també la urbana i vinc de seguida... Mentrestant, fes un cop d'ull a dins, sense tocar res.

El Quimet de cal Florit penja el telèfon, adreça de nou la mirada cap a la porta i s'adona que no les té totes. Ja fa molts anys que va abandonar els escrúpols i les manies amb relació als pacífics habitants

del cementiri. Està acostumat a remenar despulles i a exhumar restes humanes en diferents estats de descomposició. Està acostumat a passejar-se, ben sol, entre la població traspassada de Vilanova del Tossal, a qualsevol hora del dia o de la nit. La fortor dels cadàvers no li provoca cap mena de repugnància. Està acostumat a conviure-hi. El seu ofici no és compatible ni amb el fàstic ni amb la por. No en té ni n'ha tingut mai, de por, mentre treballa. Estaria ben arreglat! Els difunts, pobres, no li han fet mai res de dolent. No poden ser més pacífics. Si és el cas que, com alguns creuen, deambulen pels racons del cementiri en forma d'espectres i emeten aterrades psicofonies que només poden captar persones molt predisposades o sofisticats aparells digitals, ell pot ben jurar que no se n'hi ha manifestat mai cap. En trenta anys no ha sentit cap soroll que no pogués explicar, ni ha vist res que no pogués identificar dins dels paràmetres de la normalitat científicament interpretable. El que tem de veritat no són els morts ni les seves ànimes turmentades. El que li fa por són els vius. Perquè si una cosa sap del cert és que la porta no l'ha esbotzat pas cap fantasma, cap ànima afligida o venjativa, cap ésser sobrenatural, ni cap cos ressuscitat. El que es pugui trobar a dins haurà estat obra d'algun desaprensiu a qui el cor batega amb regularitat, els pulmons li bomben aire cada pocs segons i la sang li circula per les venes a tot drap.

Empeny la porta amb cura, procurant de no esborrar possibles empremtes i la primera cosa que

veu, a l'altre costat, és ben bé el que es temia: una pintada amb esprai roig a la paret lateral d'una renglera de nínxols. Hi han dibuixat un pentacle invertit: una estrella de cinc puntes, de cap per avall, a dins d'un cercle. I, just a sota, la inscripció:

SALVE SATAN

Ara ja sap a quina mena de degenerats irrespectuosos s'enfronta, a quina mena d'imbècils mal educats es deu la destrossa de la porta, a quina mena de consentits desenfeinats amb ganes de passar per irreverents ha d'atribuir el que es pugui trobar a partir d'aquest moment.

De seguida, quan ha fet quatre o cinc passes, s'adona que les destrosses són considerables. Els brètols no s'han conformat entrant al cementiri, fent quatre pintades i perpetrant algun ritual estúpid sota els efectes de ves a saber quines drogues. Han profanat tres nínxols, tots del mateix sector, i el Quimet, que fa més de trenta anys que es dedica a aquesta feina i, per tant, coneix poc o molt a quasi tots els inquilins d'aquest domini, sap a qui correspon cadascun.

Valorada la identitat dels ocupants de cada nínxol, res no fa sospitar que n'hagin anat a buscar cap en concret. Amb tota probabilitat s'han dedicat a malmetre els que tenien més a mà.

En el primer hi ha la pobreta Remei de cal Farinetes, a qui fa tres anys van enterrar amb el seu home, traspasat deu anys abans. En aquest cas tot

just han destrossat la làpida que cobria el nínxol, han escampat la runa i han deixat el taüt al descobert, sense treure'l. El segon correspon als repadrins de cal Carreu, enterrats fa més de seixanta anys, per la qual cosa a dins hi han degut trobar poc més que pols i ossos.

El tercer mai no ha sabut de qui és, perquè no tenia làpida, estava recobert de guix i a sobre hi havia escrites tan sols les inicials "A. R.", que el propi Quimet ha repintat en diverses ocasions, perquè ningú no en tenia cura. Es tracta d'algú que hi és enterrat des de fa una quarantena d'anys, d'abans que ell entrés a treballar d'enterrador. Ni tan sols sap si era un home o una dona. Mai no ha rebut cap visita, ni hi ha portat flors ningú, tot i que algú deu pagar el manteniment del nínxol, perquè si no ja faria temps que li haurien fet traslladar el contingut a l'ossera.

En aquest darrer és on els suposats seguidors de Lucifer s'han esbravat d'una manera més ferotge. Han destrossat l'envà de maons encadellats que cobria el nínxol i n'han tret el taüt corcat, que ara és a terra, mig desfet i amb la tapa oberta. Després de tant de temps, la fusta està molt malmesa. Del cadàver, però, el Quimet no en veu ni el rastre. Això, en principi, l'esborrona. Com a mínim hi hauria d'haver un esquelet. Fins que, sorprès, s'adona que a dins del nínxol hi ha alguna cosa que, ben mirat, sembla un cos humà extraordinàriament ben conservat —devia quedar momificat— tenint en compte que, si es

tracta del que hi havia al taüt, va morir fa potser quatre dècades.

El soroll d'un vehicle que fa crepitat la grava de l'aparcament sota les rodes —deu ser el Bep Palau, l'alcalde, qui sap si acompanyat del Fermí Garcia, el cap de la guàrdia urbana— el fa abandonar la inspecció i se'n torna cap a fora.

1918

L'Àngel Rovira va fer el seu primer gemec en una casa humil de Santpedor, al carrer de Sant Isidre, enmig d'una família de pagesos amb poca i mala terra, a qui la fortuna no havia esta mai propícia. Per subsistir, diversos membres de la família treballaven a cal Nat. El pare conreava un tros de vinya que no els donava per a res, i per això feia unes hores a la fàbrica, on, traçut de mena, greixava, netejava i desmuntava les màquines quan s'espallaven; i la mare —que aquell dia, com qualsevol altre, havia anat a treballar, malgrat el ventre tibet que arrossegava i els dolors cada vegada més intensos— menava un parell de telers mecànics, nuant els fils que es trenquen a les bobines, reposant les bitlles o recuperant la llançadora cada cop que, amb el perill que això suposava, sortia de lloc.

El naixement va tenir lloc durant la nit. Una nit de llamps i trons, d'aquelles en què el cel es desploma amb un gran terrabastall i tota la violència que es capaç de desencadenar. I els crits de la partera s'ha-

vien confós amb els espetecs celestials, amb el repic de la pluja sobre les teulades, amb el borbolleig de l'aigua baixant carrer avall i amb els assots del vent huracanat que feia petar porticons i persianes.

—Vull que es digui Àngel... com el meu pare —es veu que va dir la dona, amb un fil de veu, quan va saber que era un nen.

—Un Àngel al mig de l'infern... —va replicar la llevadora, mentre picava el cul del nadó, tot sostenint-lo pels turmells, i el seu plor es barrejava amb els gemecs fatigats de la mare i el soroll de la tempesta—. Aviseu el metge de seguida, o aquesta pobra moxa se'n hi quedarà...

La partera estava exhausta i, amb un bri d'esma, amb prou feines s'aferrava a la vida amb un panteix ben prim. De tant en tant, deixava anar un sanglot agònic. El part havia estat llarg i complicat. Més de tres hores empenyent i cridant, suant i plorant de dolor, patint, estremint-se, esqueixant-se per dins i per fora... La criatura, en un principi, venia de cul. A última hora s'havia girat, havia tret el caparró i la llevadora, amb penes i treballs, havia pogut completar la feina d'alliberar-lo de les entranyes maternes. Però la dona havia perdut molta sang i, al cap d'una estona, l'hemorràgia continuava. No hi havia forma d'aturar-la. La vida de la infeliç s'escolava com l'aigua de la pluja per la xarxa de clavegueram.

Van enviar el fill gran —un argent viu, menut i escardalenc, que tenia deu anys però n'aparentava només set o vuit— a buscar el metge.

A fora, la maltempsada continuava desfermada.

Quan el metge va arribar, al cap de tres quarts d'hora i xop de cap a peus, la mare ja era morta.

Mentre el facultatiu certificava la defunció, el xivarri era considerable. Als trons que continuaven sacsejant el cel i la terra, i a la pluja intensa que no cessava ni afluixava, s'hi afegien els gemecs desconsolats de diversos infants. Semblava que en aquella casa s'hi haguessin aplegat totes les criatures ploraneres del poble amb ganes d'oferir una macabra serenata a la difunta. A banda del nadó desnerit que acabava d'arribar al món, n'hi havia tres més, la resta de fills del matrimoni, que bramulaven com bestioles deseparades.

Davant d'aquell panorama desolador, el pare, desesperat, va agafar el cosset de l'Àngel —que plorava en un bressol— d'una revolada i, sense donar explicacions, va sortir cap al carrer. Més endavant, alguns explicarien que havia volgut matar-lo, ofegar-lo en qualsevol bassal dels que omplien els carrers. Uns dirien que volia venjar-se d'aquella abominació que, en forma de criatura innocent, havia acabat amb l'amor de la seva vida. Uns altres, potser tocant més de peus a terra, assegurarien que el desconsol d'aquell home no era tant per haver perdut l'estimada, sinó perquè s'adonava de les responsabilitats econòmiques i familiars que, a partir d'aleshores, hauria d'entomar tot sol. Sigui com vulgui, tothom coincidiria a dir que a última hora no havia estat capaç d'acabar amb la vida del menut i havia tornat a entrar a casa

sense ni tan sols haver arribat a posar els dos peus al carrer, amb el nadó als braços. L'home, alienat, s'havia assegut en una cadira. Algú li havia pres el nounat, que estava a punt de caure-li de les mans, i ell havia afegit el seu desconsol al de les tres criatures que, sense comptar el nouvingut, l'envoltaven.

El més discret de tots era el Lluís, encara ben moll de quan havia anat a buscar el metge. Era el gran, tenia deu anys i, quan sortia de l'escola de nens que hi havia a l'antic convent de Sant Francesc, treballava algunes hores a cal Nat, on netejava les màquines i les xemeneies amb els seus dits diminuts i el seu cosset revellit. S'havia apartat fins a un racó de la cuina, lluny de les mirades dels adults, i provava de contenir el plor, però se li escapaven uns llagrimots grossos com punys mentre, a cops de peu, anava escrostonant la paret on s'aguantava, rabiós i capcot, amb les mans planes.

Més escandalosa era la Mundeta, de cinc anys i deficient mental, que, asseguda a terra, emetia uns sorollosos ganyols de llop ferit que feien estremir. La pobra benaventurada, que només sabia comunicar-se a còpia de gestos primaris i sorolls molt bàsics, no entenia res del que estava passant i es gronxava, desficiosa, endavant i endarrere, una vegada i una altra, com un balancí. Anava cagada fins al coll i seia sobre un bassalet de pixum. Ningú no s'havia preocupat, o no havia tingut temps, de netejar-la. La Mundeta, a qui habitualment tothom acompanyava el nom amb el qualificatiu de "pobra" —la pobra

Mundeta!—, hauria necessitat una paraula agradosa i una manyagueria de sa mare, que era l'única persona al món que sabia com consolar-la quan li agafava un d'aquells atacs de desesperació.

Però qui organitzava més soroll no eren el primogènit ni la beneitona, sinó la petita Quela, una criatura de tres anys que s'aferrava a les cames mortes de sa mare i, amb la boca oberta i la cara desencaixada, es desfeia en un gemec esfereïdor. Potser no sabia què havia passat, però per alguna raó, entestada a no deixar anar el cos cada vegada més fred de la dona que poques hores abans l'abraçava i li feia petons, intuïa que el seu món s'acabava d'enfonsar.

El pare, per la seva banda, ignorava els cops de peu i el plany contingut del gran, els udols de la beneita, els xiscles de la petita i els esgarips esquerdatats del que acabava de néixer. Era com si no els sentís, o com si tot aquell esvalot se li barrejés amb el so de la pluja, que persistia. Estava assegut en una cadira, abocat endavant, amb la cara enfonsada entre les mans. Qui sap si no lamentava que l'epidèmia de grip, que feia estralls en segons quines cases, no se li hagués endut cap d'aquells fills que, a partir d'ara, serien un llast encara més difícil d'arrossegar.

De tant en tant aixecava la vista, es mirava l'escena que l'envoltava i anava repetint:

—No ens en sortirem... No ens en sortirem...

Davant d'aquest panorama calamitos, ni el metge ni la llevadora no van esperar que la tempesta s'extingís i, quan van veure que arribaven un parell

de veïnes —una de les quals de seguida es va endur la canalla, mentre l'altra es disposava a ocupar-se de la difunta— i que el mal oratge havia aflluïtat un xic, van desfilat discretament cap a la porta, amb l'excusa que ja no podien ajudar en res ni a ningú.

Durant les properes setmanes, sense poder agafar-se al mugró de la mare biològica, una dida va haver d'alletar el menut Àngel Rovira. L'Antonieta de cal Secretari, que havia parit una nena sana i rosada pocs mesos abans i era amiga de la difunta, se'ls va oferir de seguida.

—Si vols, Pauet... —li havia dit al pare, just després del funeral— te'l criaré com si fos meu, al costat de la Ramona.

D'aquesta manera, l'home es va veure alliberat, de moment, d'aquell infantó que li acabava d'arruïnar la vida i del qual, en realitat, hauria volgut no haver-ne de saber res.

El petit Àngel Rovira va passar els primers mesos d'existència fora de casa, amorrat a la mamella d'una bona dona, una ànima caritativa que se n'havia compadit, i plorant sense aturador. Va plorar molt, a totes hores, tant de dia com de nit, fins que, al cap de tres mesos exactes, se li van acabar les llàgrimes i ja no va tornar a plorar durant molts anys... potser mai més.

1938

A primers d'abril de 1938 la 46a Divisió de l'Exèrcit Popular de la República, comandada per Valentín González, *El Campesino*, va haver de retrocedir, fent volar dos ponts amb dinamita i travessant el Segre, i va deixar la major part de la castigada ciutat de Lleida a mercè de les tropes franquistes de l'Exèrcit del Nord, que, segons el bàndol que s'hi referís, eren anomenades d'ocupació o d'alliberament. Per a uns, l'exèrcit feixista ocupava aquella part del territori català de forma violenta i il·legítima. Per als altres, l'exèrcit dirigit pel general Francisco Franco alliberava Lleida de la *horda roja* que l'havia tingut sotmesa des del juliol de 1936.

Aquell dia, el jove caporal Antonio Ramos era ja un dels homes de confiança del tinent Bartolomé Roldán, oficial del bàndol autodenominat nacional i mà dreta del temut general Juan Yagüe, *el Carnisser de Badajoz*, que comandava el cos de l'exèrcit marroquí que acabava d'ocupar Lleida. Després d'entrar per Gardeny i avançar, com aquell qui diu, carrer per carrer i casa per casa, fins al turó del castell i l'estació de ferrocarrils, les tropes del bàndol revoltat que defensava els principis del feixisme irrompien en el centre de la ciutat i feien un pas decisiu cap a la victòria final.

Per primer cop en els gairebé dos anys que feia que durava la guerra, els revoltats ocupaven una localitat catalana de certa importància: una capital de província. Trobaven, això sí, una ciutat mig buida i

devastada pels persistents bombardejos de la Legió Còndor i per la potent artilleria de l'exèrcit atacant, d'una capacitat destructora superior a la de l'artilleria republicana. Una ciutat mig ensorrada, silenciosa, sembrada de cadàvers, de la qual ja feia un parell de dies que havien fugit gairebé tots els civils: uns cap a l'altra banda del riu, altres cap a les torres i coberts que tenien escampats per l'horta, o cap a cases de parents o coneguts de pobles del voltant.

L'Antonio Ramos era al costat del seu tinent i ben a prop del general Yagüe quan aquest darrer, en qualitat de comandant en cap de les forces franquistes i acompanyat de la resta d'oficials, es va adreçar als pocs lleidatans que s'havien aplegat davant de l'edifici del carrer del Carme que fins feia poc havia estat la Comissaria de la Generalitat i els va anunciar, solemne:

—¡Vengo en nombre del Caudillo a daros el pan, la paz y la justicia! ¡Lérida está ganada para la causa de España! El glorioso ejército nacional, y especialmente el cuerpo colonial que yo comando, ha llegado para cerrar una etapa dolorosa. Pero los largos meses de opresión roja y de tiranía soviética han llegado a su fin y hemos de trazar los destinos de la Patria, Una, Grande y Libre. ¡Viva Cataluña española!

L'ovació havia estat tan discreta com l'exigua quantitat de públic, però un dels més entusiastes i expansius a l'hora d'ovacionar el general va ser, naturalment, el jove caporal Ramos, que aplaudia amb un ardor desaforat. I s'hauria encetat les mans si no

Aquesta obra ha estat guardonada amb el I Premi Portal de Bobé de narrativa del certamen literari Vila de Montblanc, 2020. El jurat estava format per M. Carme Roca, Martí Gironell, Coia Valls, M. Carme Poble i Enriqueta Moix.

© del text: Llorenç Capdevila Roure, 2020
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2021
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2021
ISBN: 978-84-1303-289-4
DL: L 382-2021
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.